# MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJTIMOIY KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti*

*Xurvalyeva.T.L p.f.d.(DSc)*

*Ostanayeva Nafisa Zuxriddin qizi*
*2-kurs magistranti*
*(nafisaostanayeva@gmail.com)*

**Annotatsiya**

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilinadi. Bolalarda muloqot madaniyati, hamkorlik, jamoada ishlash, hissiyotlarni boshqarish va ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalarini shakllantirishda qo‘llaniladigan samarali metodlar yoritilgan. Shuningdek, o‘yin faoliyati, suhbat, jamoaviy mashg‘ulotlar va rivojlantiruvchi markazlarning bolalar ijtimoiy rivojlanishidagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligi hamda bolalarni ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

**Аннотация**

В данной статье анализируются педагогические и психологические основы развития социальных навыков у детей дошкольного возраста. Рассматриваются эффективные методы формирования коммуникативной культуры, сотрудничества, коллективной деятельности, эмоциональной устойчивости и

социальной адаптации детей. Освещается значение игровой деятельности, беседы, коллективных занятий и развивающих центров в социальном развитии дошкольников. Также представлены научно-практические рекомендации по сотрудничеству воспитателей и родителей в воспитании социально активной личности ребенка.

**Abstract**

This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of developing social skills in preschool children. Effective methods for forming communication culture, cooperation, teamwork, emotional regulation, and social adaptation are discussed. The importance of play activities, conversations, group activities, and developmental centers in children's social development is highlighted. The article also provides scientific and practical recommendations on cooperation between educators and parents in raising socially active children.

**Kalit so‘zlar**

ijtimoiy ko‘nikma, maktabgacha yosh, ijtimoiy rivojlanish, muloqot madaniyati, o‘yin faoliyati, pedagogik metodlar, hamkorlik, jamoaviy faoliyat, hissiy rivojlanish, tarbiyachi, ota-ona hamkorligi, ijtimoiy moslashuv.

**Kirish**

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida bolalarni har tomonlama rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Chunki bolaning jamiyatga moslashuvi, tengdoshlari bilan muloqot qilishi, jamoada faol ishtirok etishi va ijtimoiy qoidalarga rioya qilishi

uning kelajakdagi shaxsiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Maktabgacha yosh davri bolaning xarakteri, hissiy holati va ijtimoiy xulq-atvori shakllanadigan davr hisoblanadi. Shu sababli ushbu bosqichda bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun samarali pedagogik metodlardan foydalanish zarur. O‘yinlar, suhbatlar, jamoaviy faoliyatlar va ijodiy mashg‘ulotlar bolalarning ijtimoiy tajriba orttirishiga ham juda katta yordam beradi. Pedagog va psixolog olimlarning fikricha, bolalarning ijtimoiy rivojlanishida ijtimoiy muhit, tarbiyachi va oilaning ta’siri juda katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida yaratilgan ijobiy psixologik muhit bolalarning erkin muloqot qilishiga va o‘z qobiliyatlarini namoyon etishiga imkon yaratadi.

**Asosiy qism**

Ijtimoiy ko‘nikmalar — bu bolaning jamiyatdagi insonlar bilan samarali muloqot qilish, hamkorlikda ishlash va ijtimoiy qoidalarga amal qilish qobiliyatidir. Ushbu ko‘nikmalar bolaning kundalik faoliyatida, tengdoshlari bilan munosabatida va jamoa bilan ishlash jarayonida namoyon bo‘ladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish ularning kelajakdagi ta’lim faoliyati va jamiyatdagi muvaffaqiyatli hayoti uchun muhim asos yaratadi. L.S. Vygotskiy bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhitning roliga katta ahamiyat bergan. Olimning fikricha, bola kattalar va tengdoshlari bilan muloqot jarayonida yangi bilim va ko‘nikmalarni egallaydi. J. Piaget esa bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalar o‘yin faoliyati orqali rivojlanishini ta’kidlaydi. Bola o‘yin davomida jamiyat qoidalarini tushunadi, ularga rioya qilishni va boshqalar bilan hamkorlik qilishni o‘rganadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda o‘yin metodi eng samarali usullardan biri hisoblanadi. O‘yin bola uchun tabiiy faoliyat bo‘lib, u orqali bola atrof-muhitni o‘rganadi va tengdoshlari bilan muloqot qiladi. Ayniqsa, syujetli-rolli o‘yinlar bolalarda ijtimoiy tajriba shakllanishida muhim o‘rin tutadi.

“Do‘kon”, “Shifoxona”, “Oila”, “Bog‘cha” kabi o‘yinlar orqali bolalar turli ijtimoiy rollarni bajaradi va jamiyatdagi munosabatlarni o‘zlashtiradi. Harakatli o‘yinlar ham bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday o‘yinlar davomida bolalar jamoa bilan harakat qilishni, qoidalarga amal qilishni va bir-biriga yordam berishni o‘rganadi. Shu bilan birga, harakatli o‘yinlar bolalarning hissiy holatini yaxshilaydi va ularda quvonch hissini uyg‘otadi. Didaktik o‘yinlar bolalarning fikrlash qobiliyatini va muloqot madaniyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. “Kasblarni top”, “Kim nima qiladi?”, “Mantiqiy juftlikni top” kabi o‘yinlar orqali bolalar bilim olish bilan birga birgalikda ishlash va o‘z fikrini erkin ifoda etishni ham o‘rganadi.

Bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda suhbat metodining ham ahamiyati katta. Tarbiyachi bolalar bilan turli mavzularda suhbatlar tashkil etish orqali ularda nutq madaniyatini va muloqotga kirishuvchanlikni rivojlantiradi. Suhbat davomida bolalar o‘z fikrini bayon qilishni, boshqalarning fikrini tinglashni va hurmat qilishni o‘rganadi.

Jamoaviy mashg‘ulotlar bolalarda hamkorlik va jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Birgalikda bajariladigan topshiriqlar bolalarda mas’uliyat hissini rivojlantiradi va o‘zaro yordam ko‘rsatishga o‘rgatadi. Ayniqsa, kichik guruhlarda tashkil etilgan mashg‘ulotlar bolalarning faol ishtirokini ta’minlaydi. Rivojlantiruvchi markazlar ham bolalarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu markazlarda bolalar mustaqil faoliyat olib boradi, tengdoshlari bilan fikr almashadi va hamkorlik qilishni o‘rganadi. Qurish-yasash, san’at, til va nutq markazlari bolalarning muloqot madaniyatini va ijtimoiy faolligini oshiradi.

Bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishda tarbiyachining roli alohida ahamiyatga ega. Tarbiyachi bolalar uchun qulay psixologik muhit yaratishi, ularni

rag‘batlantirishi va individual xususiyatlarini hisobga olishi zarur. Pedagogning ijobiy munosabati bolalarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni rivojlantiradi va jamoaga moslashuvini osonlashtiradi.

Ota-onalar ham bolalarning ijtimoiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Oiladagi sog‘lom muhit, mehr-muhabbat va ijobiy muloqot bolaning jamiyatga moslashuviga yordam beradi. Ota-onalar farzandlari bilan birgalikda o‘yinlar tashkil etishi, ularni tinglashi va qo‘llab-quvvatlashi zarur.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar ham samarali natija beradi. Interfaol o‘yinlar, trening mashg‘ulotlari va kreativ topshiriqlar bolalarning qiziqishini oshirib, ularni faol ishtirok etishga undaydi. Bunday metodlar bolalarda mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda emotsional tarbiyaning ham ahamiyati katta hisoblanadi. Bola o‘z hissiyotlarini anglash va boshqarishni o‘rgangan sari tengdoshlari bilan munosabatlari ham yaxshilanadi. Ayniqsa, maktabgacha yoshda bolalarda quvonch, xafa bo‘lish, qo‘rquv yoki hayajon kabi hissiyotlar tez namoyon bo‘ladi. Shu sababli tarbiyachi bolalarga o‘z his-tuyg‘ularini to‘g‘ri ifoda etishni o‘rgatishi zarur. Bunda ertak terapiyasi, dramatizatsiya va musiqiy mashg‘ulotlardan foydalanish samarali natija beradi. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tashkil etiladigan bayramlar va tadbirlar ham bolalarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Turli sahna ko‘rinishlari, she’r aytish, qo‘shiq kuylash va jamoaviy chiqishlar bolalarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi. Shu bilan birga, bolalar jamoa bilan ishlash, bir-birini qo‘llab-quvvatlash va umumiy maqsad sari harakat qilishni o‘rganadi. Bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda kuzatish metodidan ham foydalanish mumkin. Tarbiyachi bolaning

guruhdagi xatti-harakatlarini kuzatish orqali uning qaysi jihatlari rivojlanishga muhtoj ekanligini aniqlaydi. Masalan, ayrim bolalar faol va muloqotga kirishuvchan bo‘lsa, ayrimlari tortinchoq bo‘lishi mumkin. Bunday vaziyatlarda individual yondashuv asosida ish olib borish muhim ahamiyatlidir. Shuningdek, bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishda rag‘batlantirish metodining o‘rni katta. Tarbiyachi bolaning kichik muvaffaqiyatlarini ham e’tirof etishi va uni qo‘llab-quvvatlashi kerak. Rag‘batlantirish bolalarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni kuchaytiradi va faol ishtirok etishga undaydi. Ayniqsa, maqtov va ijobiy baholash bolalarda ijobiy motivatsiyani shakllantiradi.Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda kitob va rasmlar bilan ishlash ham samarali usullardan biri hisoblanadi. Turli mavzudagi rasmlar asosida suhbat tashkil etish bolalarning nutqini rivojlantiradi va ularda ijtimoiy vaziyatlarni tushunish qobiliyatini shakllantiradi. Masalan, do‘stlik, yordam berish yoki oilaviy munosabatlar aks etgan rasmlar bolalarda ijobiy axloqiy sifatlarni rivojlantiradi.

Bundan tashqari, bolalarni kichik mehnat faoliyatiga jalb qilish ham ularning ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi. Birgalikda o‘yinchoqlarni yig‘ishtirish, gullarga suv quyish yoki guruh xonasini tartibga keltirish bolalarda mas’uliyat, tartiblilik va hamkorlik ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu orqali bola jamoa manfaatini tushunishni va boshqalarga foyda keltirishni o‘rganadi. Psixologlarning fikricha, bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish uzluksiz va tizimli jarayon bo‘lishi kerak. Chunki bola har kuni yangi tajribalarni o‘zlashtiradi va atrofdagilar bilan munosabat orqali shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlari va oilada yaratilgan ijobiy muhit bolaning ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

**Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni

rivojlantirish ularning har tomonlama barkamol shaxs bo‘lib shakllanishida muhim ahamiyatga ega. O‘yin faoliyati, suhbat, jamoaviy mashg‘ulotlar va rivojlantiruvchi markazlar bolalarda muloqot, hamkorlik va jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Bolalarning ijtimoiy rivojlanishi ko‘p jihatdan tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligiga bog‘liqdir. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlari va oilada bolalar uchun ijobiy psixologik muhit yaratish muhim hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik metodlardan samarali foydalanish bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta’minlaydi va ularni kelajakda faol, mustaqil hamda ijtimoiy yetuk shaxs bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

## Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari. — Toshkent, 2019.
2. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. — Moskva: Pedagogika, 1991.
3. Piaget J. Child Psychology. — New York, 1969.
4. Leontyev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. — Moskva, 1977.
5. Amonashvili Sh.A. Insonparvar pedagogika asoslari. — Tbilisi, 1990.
6. Karimova V.M. Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2008.
7. Mavlonova R.A. Pedagogika. — Toshkent: Fan, 2012.
8. Ochildiyeva D. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. — Toshkent, 2020.
9. Berk L.E. Child Development. — Boston: Pearson Education, 2013.
10. Bronson M. Self-Regulation in Early Childhood. — New York, 2000.